

Mobilisatie 1939 tot ??

Ron de Haan (rondehaan@tabakspijp.nl)

De auteur heeft een zwak voor doorrokers met een tekst die een verhaal vertellen. Het was op onze laatste PKN dag, 7 oktober 2017 in Gemert, dat Rens mij een prachtig, licht doorgerookt mobilisatiepijpje uit 1939 aanbood waarvan de steel en tabaksketel door een patroonhuls zijn verbonden.

Afb. 1. Mobilisatiepijp 1939. Gouda, Goedewaagen.

Wat speelde er in 1939 in Europa?

Al eind 1938 ontstond er een steeds grotere oorlogsdreiging. De Duitse legers stonden aan onze oostgrens. Minister-president Colijn had door een neutrale opstelling nog geprobeerd ons land buiten de oorlog te houden. In 1939 viel Duitsland Polen binnen en had een niet aanvalsverdrag gesloten met Rusland. Op 24 augustus 1939 werd in Nederland de voormobilisatie aangekondigd en 50.000 man onder de wapenen geroepen. Vier dagen later begon de algemene mobilisatie en korte tijd later waren circa 300.000 manschappen op hun post. Het vertrouwen in onze neutraliteit bleek al snel veel te groot te zijn. Het had niet het gewenste effect op onze oosterburen. Op 10 mei 1940 viel Duitsland ons land binnen bij de Grebbeberg en vervolgens werden plaatsen als Den Haag, Rotterdam en Dordrecht aangevallen. De gevechten waren hevig maar uiteindelijk capituleerde Nederland op 15 mei. In Zeeland duurde de gevechten nog twee dagen langer tot 17 mei.

Afb. 2. Detail mobilisatiepijp met patroonhuls.

Afb. 3. Detail mobilisatiepijp met tekst.

Afb. 4a-b. Detail mobilisatiepijp met doorrookerplaatje 'soldaat met vlammenwerper'.

De pijp

De pijp heeft een bekervormige ketel, is in een gipsen vorm gegoten en bedekt met transparant glazuur. Het oorspronkelijke cilindrische verbindingsbusje is verdwenen. Het roer van de pijp is gemaakt van caoutchouc. De lengte van de pijp bedraagt 13 cm, inclusief het roer van 5,3 cm en de hoogte is 4,5 cm. De patroonhuls heeft een (overgebleven) lengte van 3,5 cm, een diameter van 0,9 cm bij de opening voor de kogel en 1,25 cm bij de huls (afb. 2).

Op de steelzijde van de tabaksketel lezen we de tekst: 'Mobilisatie 1939 tot??' (afb. 3), en op de achterzijde staat een soldaat met een vlammenwerper (afb. 4a-b). Zowel de tekst als de afbeelding is via een transfer plaatje (doorrookerplaatje) op de pijp aangebracht. Blijkbaar was de eigenaar zeer gehecht aan zijn pijpje. Mogelijk na breuk is het originele metalen verbindingsbuisje tussen roer en pijp vervangen door een messing patroonhuls. Hiertoe werd de hulsbodem afgezaagd. De herkomst van de huls is moeilijk vast te stellen, deels omdat niet bekend is hoeveel van de bestaande lengte is afgezaagd. De huls kan van een Duits Mauser K98 geweer (8x57) zijn of bijvoorbeeld een Brits Lewis machinegeweer (.303). Het Nederlandse leger gebruikte munitie uit verschillende landen.

Vergelijkbare pijpen

Het Amsterdam Pipe Museum heeft een tweetal varianten in de collectie. De eerste heeft hetzelfde ketelmodel als de hierboven beschreven pijp maar met een doorrookerplaatje waarop het borstbeeld van koning Albert I van België en aan de steelzijde "... 1939 ??". Op het verbindingsbuisje staat de naam "HOLLANDIA" en komt uit de fabriek van de firma Van der Want & Barras, Hollandia. (Collectienr. APM 17.339). Het is niet duidelijk waarom Albert I werd afgebeeld aangezien die al in 1934 overleed. Mogelijk werd hij nog steeds afgebeeld vanwege zijn enorme populariteit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij altijd dicht bij zijn soldaten aan het front gebleven. Dat was een van de redenen waarom hij beschouwd werd als een van de meest populaire Belgische koningen. De tweede pijp heeft een billardvorm ketel met op de steelzijde een doorrookerplaatje met "MOBILISATIE 1939" en "TOT ..". Aan de voorzijde staat een posthoorn met "VELDPOST 4" (Collectienr. APM 17.309). Deze pijp is gemaakt door de NV Goedewaagen's Koninklijke Hollandsche Pijpen- en Aardewerkfabrieken in Gouda.

De in dit artikel beschreven en afgebeelde pijp met patroonhuls heeft een identiek doorrookerplaatje met hetzelfde handschrift als de Goedewaagen pijp met de billard ketel en kan daarmee aan dezelfde Goudse firma worden toegeschreven. Daarnaast kan de mobilisatiepijp vanwege het jaartal vrij nauwkeurig worden gedateerd en zal vanaf eind augustus 1939 tot hooguit enkele maanden later vervaardigd zijn.

Collectie en foto's Ron de Haan

Toevallige ontmoetingen.
(pag. 62)

Een bijzondere pijp uit
Friesland. (pag. 83)

Zenith "vergane Goudse
glorie". (pag. 73)

Mobilisatie 1939 tot ...??
(pag. 90)

De 'Boulangier-pijp" van Van der Want. (pag.85)